

***Клъстери - начини на тяхното
образуване и работа.
Обзор на клъстерите в България.***

***Емилия Закова,
Фондация “Приложни изследвания и комуникации”***

20 юни 2007г.

ARC FUND

Определение

Географски свързана мрежа от сходни, взаимнообвързани или допълващи се конкурентни фирми, с активни канали за делови взаимоотношения, комуникация и диалог, които ползват обща специализирана инфраструктура, пазари на труда и услуги, и са изправени пред общи възможности за развитие и/или заплахи. Клъстерите обикновено представляват специфични мрежи от взаимосвързани, но оставащи си конкуренти на пазара компании, специализирани доставчици, фирми и организации, предоставящи услуги и свързаните с тях административни власти и други неправителствени институции в дадена област /регион/.

Как се образуват ?

Клъстерът е своеобразна самоорганизираща се производствена система, в която фирмите си сътрудничат **във вертикални или хоризонтални "вериги"** за получаване на допълнителна добавена стойност и за повишаване на конкурентоспособността.

Клъстерът се състои от група фирми, които обикновено имат известен опит в сътрудничеството помежду си. Отделните мерки, насочени за взаимодействие и в услуга на фирмите, по отношение на **иновации, дизайн, качество, продуктово развитие и маркетинг са изключително важни.** Най-важното обаче, което може да постигне клъстерът, е **практическата стъпка към бизнес-коопериране и стимул за развитие на активи, технологии, инфраструктура и съвместни инвестиции, ефекти, които не биха могли да бъдат постигнати от една единствена фирма.** Формирането на един клъстер води до съществено снижаване на разходите за членовете на мрежата.

Участници

Участниците в клъстера могат да са: юридически лица, еднолични търговци, неправителствени организации, обучаващи организации, научни звена, публични администрации и физически лица, се организират около един обединяващ ги продукт или услуга и създават мрежа, която да бъде привлекателна за местни и чуждестранни инвеститори.

3 важни фактора за участниците в клъстера:

- Клъстерът трябва да бъде ситуиран /”закотвен”/ някъде. Близостта на участниците се оказва решаваща за успеха на клъстерните инициативи
- Ясната визия за развитието на клъстера
- Една фирма или организация, поемат водеща роля

Общи характеристики

- Конкурентоспособността на един клъстер не е механична сума от тази на неговите членове. Сравнителните предимства на клъстера се пораждат от възможността за коопериране и партньорство в мрежата и синергичния ефект, който може да се получи в нея.
- Клъстерите включват фирми /производители, клиенти, доставчици, както и фирми от други индустриални сектори/ и организации, които имат поддържаща функция /обучение и квалификация, услуги, свързани с въвеждане на иновации в индустрията, организации за реклама и промоции, изследователски институти, администрация и др./.
- Взаимоотношенията в клъстерите се основават на сътрудничество, коопериране и взаимнообвързаност в условията на пазарна икономика.
- Регионалната концентрация на участниците в клъстерите и относителната близост на други икономически субекти, предполага възникването на допълнителни ефекти, като например – по-ефективно използване на квалифицирана работна ръка в даден регион, мултипликация на вече завоювани пазарни позиции в определена индустриална сфера и др.

Видове клъстери 1/3

В момента съществуват различни клъстерни организационни конфигурации:

- Клъстерите като обекти на традиционните секторни политики, фокусиращи върху сектори, очаквани да се развият интензивно в бъдеще;

- Частни стратегически алианси между ограничен брой компании с временна или по-дълга времева природа, за да се достигне “критична маса” за разработване на проекти, които не биха били достъпни до индивидуалните фирми. Това може да приеме формата на консорциуми за съвместни научно – приложни проекти, съвместно развитие на нови продукти или услуги и т.н.

- Договаряния с по-малка стратегическа значимост между взаимно свързани в производствен аспект предприятия, осъществявани с участието на посредници /като например индустриалните камари/, които имат за цел съвместно използване на ресурси в различни области: обща промоция на експортните стратегии, съвместни действия за обучение, обезпечаване на общо оборудване или логистика, създаване на общи стратегии за закупуване на материали и суровини и т.н.

Видове клъстери 2/3

- Съвместни дейности с изследователски центрове и евентуално обединяване на ресурсите с оглед достигането на необходимия експертен и институционален потенциал за управление на големи иновационни проекти;
- Разработване на обучаващи програми от големите компании и разпространението им сред участващите в мрежата малки и средни предприятия;
- Географско концентриране в мрежа на предприятия, включени в един сектор или във вертикална верига на производство;
- Връзки между предприятията под формата на национални или международни алианси, с “котва” в определен регион;
- Създаване на индустриални зони, включващи мрежи от предприятия, развиващи “твърди” бизнес връзки по веригата на добавената стойност, които довеждат до по-голяма интернационализация както на цялата мрежа от предприятия, така и за региона като цяло;

Видове клъстери 3/3

- Укрепване на значими връзки между взаимно свързани сектори, като например селско стопанство, хранителна промишленост, туризъм и др., които имат определящ дял в регионалната или националната икономика, и които са конкурентни на външните пазари.

Клъстерите, които се характеризират с по-голяма гъвкавост на взаимните връзки между участниците са по-отворени за познание, нови идеи и привличане на нови партньори за реализирането им. Те дават на своите членове по-широки възможности за вписване в глобалния свят, предлагайки им в същото време допълнителната енергия на локалните взаимоотношения.

Организация и управление

Важна роля за решаването на тези проблеми, както и при инициирането, създаването и оценката на дейността на отделните клъстерни мрежи са координиращите звена на клъстера, или т.нар. "клъстерни съвети", при чието създаване важна роля се възлага на регионални и браншови индустриални асоциации и камари. Съставът на тези съвети представя съответния клъстер - големите, малките и средните фирми, както и партньорите при извършването на услугите. Те практически представляват един борд от експерти, следящи за точното изпълнение и постигане на целите и реализацията на дейностите в мрежата.

Използваната организационна схема за подкрепа и координиране на клъстерната дейност е обикновено максимално опростена - малки, ефективни екипи от експерти се занимават със съответната мрежа.

Области на дейност 1/2

- **Информация и комуникация** - създаване и опериране с бази данни с подробна информация за фирмите и профилите на услугите на всички участници в мрежата; текущи посещения във фирмите; Интернет - страници за клъстерите; месечни информационни съобщения за новостите в отрасъла и мрежата и др.
- **Квалификация** - анализ на потребностите от образование за конкретния отрасъл; организиране и провеждане на дейности за повишаване на образованието и квалификацията на работната сила в мрежата, организиране на специализирани прояви и работни семинари като място за контакти и обмяна на ноу - хау между фирмите от клъстера.
- **Сътрудничество и иновации** - инициране на проекти за коопериране между фирмите и научни и развойни звена, образователни институции; подпомагане на иновативни проекти за сътрудничество в мрежата.

Области на дейност 2/2

- **Маркетинг и PR - откриване идентичността и уникалните предимства в региона; подобряване на националния и международния имидж на участниците в клъстера; провеждане на инициативи за стабилизиране на отрасловия имидж; организиране на панаири;**
- **Международна дейност - в зависимост от потребностите на клъстера, дейностите могат да включват специализирани инициативи за реализиране на международни проекти и срещи, организиране на делови пътувания с цел обмяна на опит и информация, провеждане на семинари и конференции и др.**

Фактори за намаляване на разходите

- Облекчен достъп до суровини;
- Възможности за повишаване обема на производството;
- Предлагане на нови продукти и услуги;
- Наличието на междинни продукти и стоки, чието производство ще се стимулира чрез формирането на клъстера;
- Географски концентриран мултиплициращ ефект;
- Ефективна организация при разработване, внедряване и разпространяване на иновационни продукти;
- Вътрешно-мрежово сътрудничество с обучаващи и научно-производствени организации;
- Подобрена инфраструктура и комуникации.

Ключови изводи 1/3

В последното проучване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за бизнес клъстерите в Европа са отбелязани някои ключови извода:

- 1. Клъстерите се влияят от процесите на глобализацията и се съобразяват с общите тенденции на развитие на национално или регионално ниво.**
- 2. От гледна точка на индустриалните отрасли, клъстерите варират от традиционни до високотехнологични, някои активно привличащи преки чуждестранни инвестиции /Ирландия/, а други, представляващи групиране в мрежа основно на малки и средни предприятия на принципа „отдолу нагоре” с цел справяне с конкурентния натиск /Италия, Испания/.**

Ключови изводи 2/3

3. Като модел, клъстерите са много полезни при разработването на национални и регионални концепции за развитието на малките и средните предприятия.
4. Клъстерните политики в преобладаващите случаи се разработват в дългосрочна перспектива.
5. Държавата се включва по различен начин в прилагането на своята политика за подкрепа на специфичните нужди на отделните клъстери. Обикновено това се свързва с активно участие и насърчаване на публично-частните партньорства и реализиране на съвместни проекти, чрез подкрепа от Структурните фондове на ЕС /Австрия, Германия/.

Ключови изводи 3/3

6. На местно ниво специални клъстерни агенции или работни екипи изпълняват координационна роля и осигуряват предоставянето на услуги на клъстерите, както и интегрирането на тяхната дейност с други структури на регионалните икономики, например бизнес- инкубатори, индустриални паркове, трансгранично сътрудничество и т.н. Особено показателни в тази насока са провинциите в северна Австрия.

7. На национално ниво се изграждат експертни групи вътре в съответните министерства, отговарящи за развитието на икономиката които поемат ролята на координиращи звена, като периодично оценяват политиката и работата на клъстерите.

Българският опит

Институционализацията /официалната съдебна регистрация като юридическо лице/ на групи взаимно свързани предприятия под формата на клъстери в нашата страна стартира с Решение на Съвета за икономически растеж към Министерски съвет от пролетта на 2004 г. В него се идентифицират 4 ключови индустриални сектора, в които да се работи по инициирането и поощряване създаването на подобни сдружения в България. Към края на 2005 г. приключва първата фаза от инициирането на три от пилотните клъстери, заложи в това Решение. От хронологична гледна точка първа е институционализацията на клъстер “Информационни и комуникационни технологии” (ИКТ Клъстер) – декември 2004, следвана от двата индустриални клъстера – “Средногорие мед” в района на Панагюрище и Пирдоп– януари 2005 и “Енергийното сърце на България” в региона на комплекса Марица изток - март 2005. През 2006 година бяха институционализирани още два клъстера „Уникалните български продукти – на Европейската трапеза” в Стара Загора и „Селскостопанска техника” в Русе.

Българският опит

В хода на изпълнението на проект по Програма ФАР „Introduction of cluster approach and establishing of a pilot cluster model, Project “BG 2003/004-937.0203”, методическа и финансова подкрепа от международния екип бе оказана на два пилотни клъстера: „Произведено в Троян” – в областта на мебелопроизводството и в областта на туризма в Смолян.

Втората фаза на този Проект, която се очаква да стартира през втората половина на 2007 година, се очаква да подкрепи проектни идеи и институционалното укрепване на 12 – 14 клъстера и по този начин да насърчи по-масовото прилагане на клъстерния подход в българската икономика.

Реалност и перспективи

В това се заключава и същността на въвеждането на клъстерния подход като елемент на иновационната политика - базирайки се на новите, променящи се роли и отговорности на участниците в клъстера, да се премине към един непрекъснат процес на равноправно публично-частно партньорство и сътрудничество, включващо държавните институции на национално и регионално ниво, фирмите от частния сектор, развойните и научните институти и звена, браншовите и регионалните индустриални асоциации, камари, сдружения и съюзи.

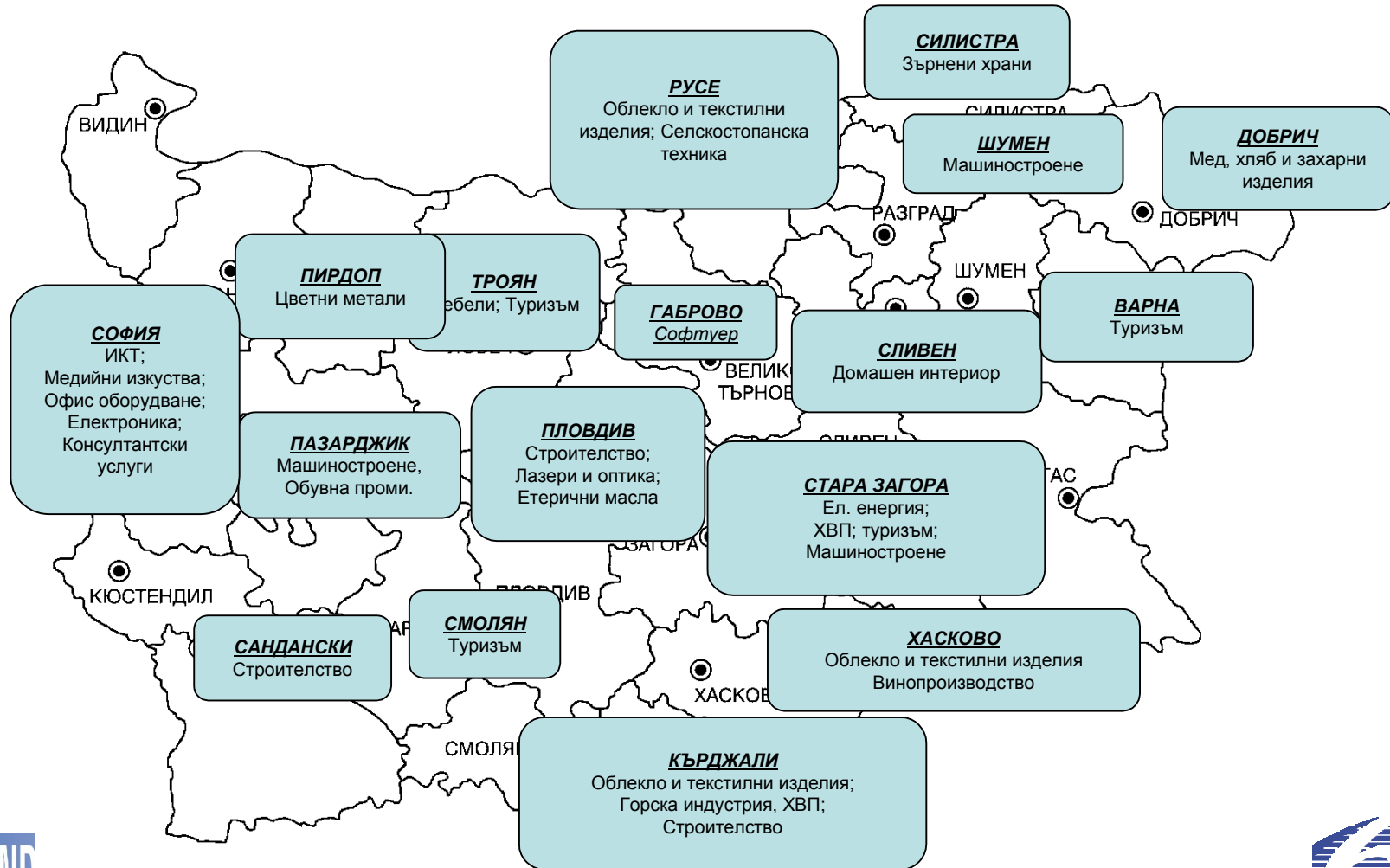
20 учредени клъстери до момента:

<http://www.mi.government.bg/ind/econ/docs.html?id=205201>

Потенциални клъстери

Благодаря Ви за вниманието!

Емилия Закова, Фондация ПИК

emilia.zakova@online.bg

ARC FUND

